

MATKARAPORTTI

**Suomen Atlantti-Seuran Nuorten osallistuminen
Unkarin Atlantti-Seuran Nuorten
Järjestämään konferenssiin
Budapestissä 30.8.2003-2.9.2003**

OSALLISTUJAT

valt. yo Eero Kytömaa, Helsinki

SEMINAARIN TAUSTAA

Central Europe at the Crossroads in Space and Time 30.8-2.9.2003 oli ensimmäinen Unkarin Atlantti-Seuran nuorten järjestämä kansainvälinen turvallisuuspolitiikan seminaari. Tilaisuus oli tavallaan jatkoa huhtikuussa 2003 Belgradissa käynnistyneelle seminaarisarjalle, jossa Itä-Euroopan maiden Atlantti-Seurojen Nuoret järjestävät vuorollaan maissaan ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsitteleviä seminaareja. Valtaosa seminaariin osallistuneista nuorista edusti Itä-Euroopan ja Balkanin alueen Atlantti-Seuroja.

Seminaari käynnistyi lauantai-iltana 30.8.2003 cocktail-tilaisuudella, jossa isäntinä olivat Unkarin Atlanttiseuran Puheenjohtaja SL György Banlaki sekä Cesar D. Beltran Yhdysvaltojen suurlähetystöstä. Seminaaria varten Unkarin Atlantti-Seuran Nuoret olivat varanneet hulpeat tilat Budapest Congress Centeristä.

Seminaarin ensimmäisenä päivänä 31.8 ohjelma painottui Itä-Euroopan maiden transitioprosesseihin, jotka käynnistyivät Varsovan liiton hajoamisen myötä. Työryhmissä paneuduttiin poliittisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin uudistuksiin, joita siirtymisprosessi on vanhoilta sosialistimailta vaatinut. Pyrkimys kohti länsimaista demokraattista yhteiskuntajärjestystä ja myös tulevaa EU –jäsenyyttä on edellyttänyt Itä-Euroopan maissa valtavan määrän usein hyvin kipeitäkin uudistuksia. Iltapäivällä seminaarissa paneuduttiin alueen integraatioprosessin ulko- ja turvallisuuspoliittisiin kysymyksiin. Seminaarin toisen päivän luentojen pääteemana olivat Itä-Euroopan maiden turvallisuuspoliittiset kysymykset. EU:n turvallisuuspoliittista tulevaisuutta ja NATO:n roolia hahmoteltiin erityisissä työryhmissä. Seminaari päättyi maanantai-iltana 1.9.2003 Unkarin Atlantti-Seuran tarjoamaan illalliseen.

TIIVISTELMÄT LUENNOISTA/KESKUSTELUISTA

Sunnuntai 31.8.2003

Avauspuheenvuoro **Mr.Csaba Lorincz,**
Chief Counselor, Foreign Committee, Hungarian Parliament

Lorincz piti erinomaisen Itä-Euroopan maiden transitiotilannetta hahmottavan aloituspuheenvuoron. Hän eritteli mielenkiintoisella tavalla alueen demokratiakehitystä uhkaavia tekijöitä: 1) Lahjonta ja korrupcio ovat vielä voimissaan vanhoissa Varsovan liiton maissa. Sen kitkemiseen tulee ohjata yhä enemmän voimavaroja. 2) Koko yhteiskuntaan heijastuvia päätöksiä perustellaan useimmiten taloudellisilla seikoilla. Transitiomaiden asioiden hoidossa vallitseva ”ekonomiajattelumalli” aiheuttaa vakavia häiriötekijöitä yhteiskunnallisessa kehityksessä. 3) Itä-Euroopan maiden ulkopoliittikkaa koskevissa kysymyksissä on suuri määrä toistaiseksi selvittämättömiä kiistoja. *Tärkeimpiä näistä ovat alueen etnisiin vähemmistöihin liittyvät kysymykset.* Pelkästään Romaniassa elää tällä hetkellä 5 miljoonan unkarilaisvähemmistö, jonka asemaa Budapestissa seurataan hyvin tarkasti. Etnisiä vähemmistöjä koskevat kiistat ovat Lorincz:n mukaan erittäin suuria ulkopoliittisia kiistakysymyksiä Itä-Euroopassa. Hän ei usko, että etnisten vähemmistöjen oikeudet alueella paranisivat lyhyellä tähtäimellä. Syytä tähän on useita. Ensinnäkin EU-jäsenvaltiot ovat hyvin haluttomia puuttumaan Itä-Euroopan ongelmiin. Ne odottavat maiden ratkaisevan ongelmat

UNKARIN MATKARAPORTTI: "Central Europe: At the crossroads in Space and Time" 3/6

keskenään. Toiseksi Itä-Euroopan maissa ei ole mitään oikeudellista syytä puuttua näihin ongelmiin.

Workshop: The Region in the Integration Process: Challenges, Answers and Experiences II Economic Perspectives: Mr. Péter Ákos Bod, Head of Economic Policy Department Mr. Nikola Jovanovic, Ministry of Foreign Trade, Serbia

Bod aloitti workshopin pitämällä lyhyen katsauksen alueen taloudelliseen kehitykseen. Varsovan liiton romahduksen jälkeen Unkari, Puola ja Tšekki etenivät transitioprosessissa tunnuslukujen valossa hyvin samalla tavalla. Siirtymävaiheessa inflaatio ja taloudelliset muutosprosessit heijastuivat talouden negatiivisena kehityksenä. Pahimmillaan luvut olivat lähes 20 prosenttia pakkasen puolella. Vuodesta 1993 eteenpäin maiden taloudet lähtivät tasaiseen kasvuun. Unkarin erityistapauksena oli päätös maan talouden avaamisesta aikaisessa transitiovaiheessa suorille ulkomaisille sijoituksille. Siirto oli Bodin mukaan kaiken kaikkiaan onnistunut, tosin sen seurauksena tänä päivänä kaikki suurimmat ja menestyneimmät yritykset ovat ulkomaalaisessa omistuksessa.

Viime aikoina päätös avata maan talous ulkomaisille sijoittajille on ollut voimakkaan debatoinnin kohteena. Kansantaloustieteellisesti ajateltuna ulkomaisen rahan virtaaminen maahan on positiivinen signaali. Sijoitukset jäisivät tekemättä, jos maan taloudellinen tilanne olisi epävakaa. Toisaalta nykytilanteessa Unkari ei pysty suojelemaan omaa kehittyvää teollisuuttaan ulkomaiselta kilpailulta.

Unkarin valmistautuminen EU-jäsenyyteen:

Unkari pyrkii kaikin keinoin muokkaamaan maan taloutta vastaamaan euroalueen voimakasta kilpailua. Unkarin ongelmana on ulkomaisten sijoitusten keskittyminen Budapestin alueelle. Tämän seurauksena maan sisälle syntyy voimakkaita alueellisia tuloeroja. Myös Unkarin tuleva väestönkehitys ja työvoiman nykytilanne näyttävät huolestuttavilta. Työssä käyviä Unkarin koko työvoimasta on vain 50%. Tämä johtuu pitkälti siitä, että vanha sukupolvi ei ole kyennyt sopeutumaan muuttuneeseen yhteiskuntaan. Transitiomaihin on sosialismin perintönä muodostunut unohdettu 40-65 vuotiaiden sukupolvi.

Unkarin BKT on noin neljännes EU-maiden keskiarvosta. Taloutta vääristää entisestään EMU-jäsenyyteen liittyvät toimenpiteet. Unkarissa kovin panos tulisi sijoittaa infrastruktuurin kehittämiseen. EMU-jäsenyyden vaatimusten täyttäminen kuitenkin estää tämän.

Bod esitti mielenkiintoinen metaforan EU:sta: Unioni on petolauma, joiden yksilöistä Unkari pystyy näkemään vain osan. Loput pedoista piileskelee varjoissa odottamassa oikeaa hetkeä iskeäkseen Unkarin talouden kimppuun. Bodin mukaan Unkarin valintamahdollisuudet ovat vähissä, oikeastaan niitä ei ole koskaan ollutkaan. EU-jäsenyys on aina ollut poliitikoille ainoa vaihtoehto.

Nicola Jovanovic piti dynaamisen esityksen transitiomaiden talouden haasteista. Hän edusti siirtymätalousmaiden ns. ”nuorta sukupolvea”, jossa kovan linjan taloudellinen ajattelu on suosiossa. Hän näki integraatiokehityksen ehdottomasti positiivisena ilmiönä, joka kuitenkin sisältää lukuisia haasteista. Itä-Euroopan maat tulevat jakautumaan voittajiin ja häviäjiin. Häviäjien leiriin kuuluu ne maat, joiden talous perustuu maataloustuotteiden myyntiin, metalli- ja tekstiiliteollisuuteen. Näillä mailla ainoa mahdollisuus selvitä euroalueen kilpailusta on luoda maahan uusia kannattavia teollisuus- ja palvelusektorin aloja.

Workshop: The Impacts of Integration Processes in the Region:

II) Perspectives of security policy: Ms. Ágnes Vadai, MP, Defence Committee
Mr. Lázló Póti, Office of Strategic & Defence Studies
Mr. Péter Siklósi, MOD, Hungary
Mr. Sebestyén Gorka, Institute for Transitional Democracy and International Security

Kansanedustaja Ágnes Vadai keskittyi alustuksessaan Unkarin turvallisuuspolitiikan taustojen esittelyyn. Hän korosti NATO:n omaksumaa laajan turvallisuuden käsitettä uusien uhkien määrittämisessä. Unkarissa on vallalla sos.dem&liberaali hallitus, jonka linja turvallisuuspolitiikassa on nojautuminen transatlanttisiin suhteisiin. Vadai korosti myös NATO:n organisaation kehittämistä. Unkari katsoo, että YK:n rooli on tärkeä, mutta sen tulee toteuttaa uudistuksia päätöksentekoprosessissa, jotta se pystyy paremmin vastaamaan muuttuneen maailman tarpeisiin.

NATO:n uutena jäsenmaana Unkari on joutunut ajamaan armeijassa läpi voimakkaat uudistukset. Yhdysvaltojen määrittämän linjan mukaisesti Unkari on keskittynyt uudistusprosessissaan virtaviivaistamaan asevoimiaan siten, että se pystyy tarjoamaan NATO:n operatiiviseen kokoonpanoon muutaman keskeisen panoksen. Tällä hetkellä Unkari osallistuu rauhanturvaoperaatioihin Kosovossa ja Makedoniassa. Unkari on myös lähettänyt n.200 sotilaan joukon Irakiin. Tämä päätös oli vaikea, sillä kansan reilu enemmistö (noin 80%) vastusti joukkojen lähettämistä.

Asiantuntija Sebestyén Gorka

Gorka käsitteli alustuksessaan sekä alueellisia kysymyksiä että transatlanttisia suhteita. Itä-Euroopan maissa on puolustusvoimien transitio nykyiseen muotoonsa 45 vuoden neuvostoajan jälkeen on ollut erittäin vaiherikas prosessi. Unkarin tärkein tehtävä Varsovan liitossa oli varmistaa neuvostoarmeijan ongelmaton kauttakulku Itävaltaan ja Italiaan. Varsovan liiton romahdettua Unkarille jäi vaativa tehtävä koko armeijaorganisaation uudelleen muokkaamisessa. Unkarin NATO-jäsenyyden myötä maan puolustusvoimia virtaviivaistettiin ja supistettiin edelleen. Tällä hetkellä Unkarin armeijassa sotilaita on vain 38.000. NATO-jäsenyys oli Unkarille keskeinen prioriteetti sekä historiallisista syistä että alueellisten kriisipesäkkeiden vuoksi. Balkanin sota osoitti Unkarille NATO-jäsenyyden keskeisyyden maan alueen turvaamisessa. Unkarilla ei olisi ollut riittävästi omia joukkoja mahdollisen Serbiarmeijan hyökkäyksen torjumiseen.

Gorka hahmotti NATO:n muutosta kylmän sodan jälkeisenä aikana. Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen NATO oli laajan rakenneuudistuksen edessä. Alkuperäisestä tehtävästään poiketen NATO ampui ensimmäiset laukaukset Balkanilla lopettaakseen Serbiarmeijan toimet entisen Jugoslavian alueella. Operaation oikeutus perustui Serbiarmeijan tekemiin laajamittaisiin etnisiin puhdistuksiin. 12. syyskuuta 2001 artikla 5 otettiin ensimmäistä kertaan käyttöön, ironista kyllä, Yhdysvaltojen auttamiseksi.

Syyskuun 11. 2001 oli myös alkulaukaus Yhdysvaltojen unilateralismiin turvallisuuspolitiikan alueella. NATO oli Yhdysvalloille ainoastaan tukijoukko, NATO:n Eurooppalaisten jäsenmaiden apua Yhdysvallat ei operaatioissaan tarvitse. Yhdysvaltojen puolustusbudjetti on kasvanut 40 miljardia dollaria, kun samaan aikaan NATO:n budjetti on supistunut 30 prosenttia.

UNKARIN MATKARAPORTTI: "Central Europe: At the crossroads in Space and Time" 5/6

Nykyään transatlanttisen yhteyden sisältöä muokataan Valkoisessa Talossa presidentin lähipiirissä. USA on aloittanut sodan islamilaista fasismia vastaan yksin, koska sen eurooppalaiset NATO-liittolaiset ovat haluttomia Iso-Britanniaa lukuun ottamatta osallistumaan koalitioon. NATO nyky muodossaan myös kykenemätön osallistumaan uuden strategisen konseptin mukaisesti tehtäviin sen "vanhanaikaisen" rakenteen vuoksi.

NATO:lla ei tule olemaan tulevaisuutta terrorismin vastaisessa taistelussa. Ensinnäkin terrorismin vastaisessa taistelussa keskeisessä asemassa oleva tiedustelutoiminta tapahtuu vieläkin valtioittain. Tiedustelutietoja vaihdetaan kahdenvälisesti, yhteisten intressien pohjalta. Niitä ei ole tarjolla liittouman kaikille jäsenmaille. Toiseksi ongelmana on avoin kysymys NATO:n tulevaisuudesta. NATO mielletään Yhdysvalloissa työkalulaatikoksi, jonka voimavaroja se mielellään käyttäisi täydentämään omia terrorismin vastaisia operaatioitaan. Eurooppalaiset jäsenvaltiot näkevät NATO:n tulevaisuuden roolin perinteisenä viidenteen artiklaan tukeutuvana puolustusorganisaationa, jossa kriisinhallinnalle ja rauhanturvaamiselle annetaan kuitenkin globaali rooli.

Liittoumia rakennetaan useimmiten kahdesta syystä: 1) yhteiset intressit 2) yhteiset arvot. Yhteinen arvopohja oli nykyisten Itä-Euroopan NATO-maiden hallitusten tärkein argumentti, kun maat perustelivat jäsenyyden merkitystä kansalaisilleen. NATO:n rooli on ensisijaisen tärkeä Itä-Euroopassa ns. ulkopuolisena turvallisuuden takaajana. NATO osoitti toimivuutensa Balkanin kriisin ratkaisemisessa. NATO osoitti myös valmiutensa muuttua kylmän sodan organisaatiosta kohti nykyistä "tool-supporting" muotoaan, jonka pääasiallinen toimintakyky on kriisinhallinnassa ja rauhanturvaamisessa.

Asiantuntija Peter Siklosi

Siklosi painotti maailman muuttumista syyskuun 11. 2001 jälkeen. Uudentyyppiset uhat synnyttivät sekä Yhdysvalloissa että Euroopan maissa tarpeen kehittää toimintakykyään näiden uhkien torjuntaan. Vaikeinta tilanteessa on kansan mielipiteisiin vaikuttaminen. Etenkin Euroopan maissa ihmiset eivät usko terrorismin uhkaan samalla tavoin kuin Yhdysvalloissa. Tulevaisuus tulee rakentumaan Yhdysvaltojen johtoasemaan, jossa ad hoc –koalitiot ja rauhanturvaoperaatioissa NATO tulevat olemaan toimijoita. Mukaan uutena toimijana kentälle tulee myös EU, jonka vastuulle NATO:n rauhanturvaoperaatioita tullaan tulevaisuudessa siirtämään.

Maanantai 1.9.2003

**Avauspuheenvuoro: Mr. Zoltán Martinusz
Adviser to the Prime Minister's Cabine Office on Foreign and Security Policy matters**

Martinusz keskittyi puheenvuorossaan Itä-Euroopan maiden kiistakysymyksiin, jotka heijastuvat maiden välisiin suhteisiin. Vanhat Varsovan liiton maat eivät luota toisiinsa. Epäluottamus on ollut pääasiallinen syy myös NATO-jäsenyyden tavoitteluun. NATO:n merkitys Itä-Euroopassa on pitkälti sama kuin 1950-luvun Länsi-Euroopassa, jossa se toimi Neuvostoliiton luoman uhan patoajana ja maiden välisten suhteiden tasapainottajana. Historialliset epäkohdat ja Neuvostoliiton tukemat diktatoriset etnisiin vähemmistöihin perustuneet hallintokoneistot ovat jättäneet Itä-Euroopan maihin vakavia alueellisia ongelmakysymyksiä. Martinusz ei usko, että ongelmat saataisiin ratkaistua lyhyellä aikavälillä. Mailla ei ole lainsäädännöllisiä edellytyksiä, eikä myöskään halukkuutta lähteä selvittämään ns. toisen luokan ongelmakysymyksiä.

UNKARIN MATKARAPORTTI: "Central Europe: At the crossroads in Space and Time" 6/6

Itä-Euroopan maiden yhteiskunnallinen ajattelu perustuu ns. laatikkoajatteluun, jossa laajoja yhteiskunnallisia kokonaisuuksia pyritään hallitsemaan blokkeina. Esimerkiksi taloudellisiin kysymyksiin ratkaisuna valtioille on EU, turvallisuuspolitiikan kysymyksiin NATO. Tällä hetkellä maissa ollaan jumiuduttu ulkopuolelta tuotuun instituutioverkkoon. Pitkän aikavälin ratkaisumalleja mm. oman hallinnon kehittämiseksi ei Itä-Euroopan maissa ole toistaiseksi esitetty.

Seminaarin loppupuheenvuoro: Amb.Gábor Bródi, Deputy State Secretary, MFA

Suurlähettiläs Bródi hahmotteli puheenvuorossaan Euroopan Unionin ja NATO:n tulevaisuutta. EU:n uudet itäiset jäsenmaat tulevat olemaan keskeisessä asemassa Unionin rakenteiden kehittämisessä. Ajattelumallit vanhojen ja uusien jäsenmaiden välillä erottuvat tällä hetkellä juuri turvallisuuspolitiikan saralla. Tulevat jäsenmaat eivät kannata NATO:sta irrallisen turvallisuusjärjestelmän kehittämistä. Mahdolliset uudet rakenteet pitäisi muokata yhteensopiviksi NATO:n järjestelmien kanssa. Unkari ei Bródin mukaan kannata Yhdysvaltojen unilateralismiin perustuvaa järjestelmää. Visiona Unkarilla on multipolaarinen maailma, jossa EU:lla tulee olemaan yhä keskeisempi rooli. YK:n kylmän sodan organisaatiomalli on tullut tiensä päähän. Jotta moninapaisen maailman visio toteutuisi, nykyisen kansainvälisten organisaatioiden muodostaman hallintoverkoston tulisi uudistua voimakkaasti.

Bródi teki mielenkiintoisen jaottelun Euroopan maiden turvallisuuspoliittisten ratkaisujen suhteen. Vanhoissa NATO-maissa ESDP on nousemassa ykkösprioriteetiksi ohi vanhan NATO-järjestelmän. Tulevissa EU-maissa NATO on ehdoton ykkösprioriteetti, toistaiseksi. Jos ja kun ESDP saa suurempaa poliittista painoarvoa EU:n alueella, voi myös Itä-Euroopan maissa NATO:on tukeutuvan turvallisuuspolitiikan merkitys vähentyä. Bródi nosti myös esille NATO:n ulkopuoliset EU-maat. Hänen mukaansa liittoutumattomat EU-maat eivät tarvitse ylikansallisia turvallisuusjärjestelmiä jatkossakaan. Perinteinen idän uhka on hävinnyt, miksi liittoutua? Bródi uskoo, että maat ovat tyytyväisiä nykypositioonsa, jossa PFP-yhteistyö toimii linkkinä NATO-maihin. Bródin mukaan moninapainen maailma ei välttämättä vaadi kaikkien kuulumista johonkin leiriin.